

DOKTORSKE STUDIJE U MAKEDONIJI - ŠTA PREDVIĐAJU ZAKON O VISOKOM OBRAZOVANJU I STATUT UNIVERZITETA

Suzana Loškovska¹, Dejan Đorđević², Mile Stankovski³

¹²³Fakultet za elektrotehniku i informacione tehnologije, Univerzitet »Sv. Kiril i Metodij«, Skoplje,
Republika Makedonija

[1suze@feit.ukim.edu.mk](mailto:suze@feit.ukim.edu.mk), [2dejan@feit.ukim.edu.mk](mailto:dejan@feit.ukim.edu.mk), [3milest@feit.ukim.edu.mk](mailto:milest@feit.ukim.edu.mk)

1. ODBRANA DOKTORATA PO STAROM ZAKONU

Zakonom za Visoko obrazovanje iz 2000 godine, bila su predviđena dva načina za sticanje naučnog stepena - doktor nauke, završavanjem doktorskih studija i odbranom doktorske disertacije ili samo prijavom i odbranom doktorskih studija. U periodu od 2000-te godine dosad u Makedoniji nije postojala visokobrazovna institucija koja je nudila doktorske studije. Doktorat se uglavnom sticao prijavom i odbranom doktorske disertacije.

Doktorsku disertaciju je mogao prijaviti kandidat koji je završio poslediplomske magistarske studije. Prijava disertacije je sadržala obrazloženi predlog teme, materijal koji bi se trebao koristiti pri izradu disertacije, metod rada i očekivane rezultate, kao i dokumente za završene magistarske studije. Po odobrenju teme za izradu doktorske disertacije kandidat je morao odbraniti temu u roku od pet godina. To je bio razlog da su kandidati uobičajeno prijavljivali disertaciju kad bi završili veći deo istraživanja. Ako se uporede vremenski rokovi za prijavu i odbranu doktorata može se zaključiti da su se doktorske disertacije izrađivale za manje od godinu dana.

Doktorska disertacija se radila na fakultetu gde je bila prihvaćena. Prema ovom zakonu doktorska disertacija trebala je predstavljati samostalni naučni rad koji je rezultat samostalnih istraživanja i da predstavlja doprinos u razvoju odgovarajuće naučne oblasti. Zbog nedefinisanog kriterija što znači i kako se može izmeriti doprinos u datoj oblasti, postojale su ogromne razlike između kvaliteta doktorskih disertacija ne samu između fakulteta nego i u okviru samih fakulteta.

Ako se uzme u obzir da doktori nauke koji su radili izvan naučne institucije nisu bili adekvatno nagrađeni, jasno je da su doktorske disertacije prijavljivali i radili najčešće samo zaposleni u visokoobrazovnim institucijama.

Donošenjem zakona za Visoko obrazovanje is 2008 godine [1], ukida se sticanje naučnog stepena doktora nauke samo prijavom i odbranom doktorske disertacije i predviđa se jedinstven način sticanja naučnog stepena doktora nauke završavanjem doktorskih studija i odbrane doktorske disertacije. Prijava i odbrana disertacije po starom zakonu je moguća samo do kraja akademske 2008/2009 godine. Ovaj rad obuhvata deo zakonskih odredbi oko organizovanja novih doktorskih studija u Makedoniji i na Univerzitetu „Sveti Kiril i Metodij“ u Skoplju.

2. ŠTA PREDVIĐA NOVI ZAKON O VISOKOM OBRAZOVANJU

Zakon o Visokom obrazovanju donešen je 14 marta 2008 godine. Prema zakonu doktorske studije predstavljaju treći ciklus studija organizovane prema Evropskom sistemu prenosa bodova (EKTS). Isti zakon predviđa da ove studije traju tri godine i iznose 180 EKTS bodova. Javnom odbranom doktorske disertacije, kandidat stiče naziv doktora nauke ili doktora umetnosti. Prema zakonu, na ove studije se mogu upisati samo kandidati koji su završili drugi ciklus akademskih

studija. Zakonom je predviđeno i organizovanje studija trećeg ciklusa čije je trajanje biti manje od tri godine, ali u tom slučaju kandidat dobija zvanje specijalista u datom području. Zakon ne predviđa kako se stiču EKTS bodovi i ostavlja da se ovaj deo reši u aktima Univerziteta.

Sadržaj studijskih programa. Prema zakonu, svi studijski programi (a ne samo programi iz trećeg ciklusa) trebaju biti organizovani u saglasnosti sa normama, standardima i metodologiji prihvaćenih za jedinstveni evropski prostor visokog obrazovanja. Cilj koji se treba postići je mogućnost uporedbe ovih studijskih programa sa programima ponuđenim u Evropi.

Profil, ciljevi i polazne osnove za formiranje studijskih programa trebaju se regulisati specijalnom uredbom za Nacionalni okvir za visokoobrazovne kvalifikacije koja na predlog Ministra donosi Vlada Republike Makedonije.

Studijski programi treba da sadrže obavezne i izborne nastavne discipline. Obavezne nastavne discipline trebaju biti iz oblasti koju neguje jedinica Univerziteta, ali njihovo učestvo ne sme biti više od 50% od broja „predmeta” u studiskom programu. Ostatak studijskog programa sačinjavaju izborne predmete koje student sam izabira iz svih nastavnih predmeta zastupljenih u jedinici Univerziteta.

Obavezne komponente svakog studijskog programa preciznije određuje Odbor za akreditaciju posebnim aktom.

Vrednovanje studijskog programa sa bodovima po Evropskom sistemu za prenos bodova. Prema zakonu, studijski program iz trećeg ciklusa koji se prihvata kao doktorske studije vrednovan je sa 180 bodova.

Uslovi za upis na doktorske studije. Zakon predviđa da na doktorske studije se može upisati kandidat koji je završio adekvatne studije drugog ciklusa. Univerzitet može propisati i druge uslove za upis na doktorske studije.

Prema zakonu, studentima koji su diplomirali do dana stupanja na snazi ovog zakona po studijskim programima za sticanje naučnog naziva magistra priznaju se studijske obaveze u iznosu od 60 bodova za doktorske studijske programe.

Odluke o broju studenata. Prema zakonu Vlada Republike Makedonije odlučuje o broju studenata koji se upisuju u javnim visokoobrazovnim institucijama, na predlog Univerziteta a po dobijenoj saglasnosti Saveta o Visokom obrazovanju. U zakonu nije navedeno za koji ciklus studija se odnosi član i dali se na državnom trošku može studirati na drugom odnosno trećem ciklusu studija. Kao primer se može navesti studiranje na drugom ciklusu studija na našem fakultetu, gde studenti sami finansiraju studije.

Završetak studija. Doktorske studije završavaju se polaganjem svih ispita i izradom i odbranom doktorske disertacije. Postupak prijavljivanja, ocene i odbrane doktorske disertacije uređuje se statutom Univerziteta. Odbrana doktorske disertacije izvodi se ispred petčlane komisije. Najmanje tri člana komisije moraju biti iz naučne oblasti iz koje je disertacija.

3. ŠTA PREDVIĐA STATUT UNIVERZITETA „SVETI KIRIL I METODIJ”

Statut Univerziteta je usvojen na sednici održanoj 13 novembra 2008 godine. Statut je usoglašen sa Zakonom o visokom obrazovanju i podrobnije definiše doktorske studije. Prema statutu, Univerzitet je obavezan da izradi i usvoji i Pravilnik za uslove, kriterijume i pravila za upisivanje i studiranje na trećem ciklusu studija. Prema statutu studije se smatraju za završene uspešnom odbranom doktorske disertacije i objavljivanje rezultata istraživanja u indeksiranim časopisima. Disertacija se mora predati na pregled u roku utvrđenom u aktima Senata Univerziteta.

Studijski program za doktorske studije sastoji se od predavanja, istraživanja i izrade doktorske disertacije. Predavanja traju najviše jednu trećinu od vremena predviđenom studijskim programom. Način supervizije istraživanja kao i procedura za proveru kompetencije kandidata koji izrađuju doktorat uređuju se aktom Senata. Kandidati upisani na treći ciklus studija smatraju se studentima doktorskih studija ali istovremeno predstavljaju i istraživači početnog nivoa.

Stručni savet za doktorske studije. Novina u statutu Univerziteta je formiranje Stručnog saveta za doktorske studije. Ovo telo:

1. predlaže Senatu studijske programe za doktorske studije na osnovu predloga organizacionih jedinica i pridruženih članova (javne naučne institucije i visokoobrazovne ustanove verskih zajednica) Univerziteta.
 2. dostavlja Senatu predlog konkurs za upis studenata na doktorske studije
 3. koordinira doktorske i specijalističke studije Univerziteta
 4. vodi brigu o obezbeđivanju kvaliteta doktorskih studija
 5. vodi brigu za povezivanje postojećih i potsticanje novih doktorskih studija
- Sustav, nadležnost i način rada ovog Saveta utvrđuje se aktom o njegovom formiranju.

4. STUDIJSKI PROGRAMI TREĆEG CIKLUSA

Studije Univerziteta organizuju se prema studijskim programima koje donosi Senat Univerziteta, čiju akreditaciju vrši organ Republike Makeodnije saglasno zakonu. Studijske programe predlaže nastavno-naučno veće fakulteta za sve cikluse obrazovanja. Studijske programe usvaja Senat na osnovu prethodnog stručnog mišljenja Rektorske uprave. Senat je odgovoran za organizaciju i kvalitet doktorskih studija.

I Zakon i Statut univerziteta propisuju da se studijski programi za sve cikluse studija organizuju se prema normativima, standardima i metodologiji koji su prihvaćeni za jedinstveni evropski prostor visokog obrazovanja. Struktura studijskog programa, broja obaveznih i izbornih predmeta predviđena je Zakonom [1].

Univerzitet, odnosno jedinice Univerziteta, 10% od obaveznih predmeta i 10% od izbornih predmeta treba realizovati kao kliničku nastavu. Klinička nastava podrazumeva angažovanje istaknutog stručnjaka iz prakse u soodvetnoj oblasti. Stručnjak ne može izvoditi nastavu duže od tri akademske godine. Po isteku tri godine, stručnjak može povtorno biti angažovan nakon tri godine (stručnjak nema pravo izvoditi nastavu u roku od tri godine). Način i uslove izvođenja kliničke nastave aktom određuje Senat Univerziteta. Uslove koje treba ispuniti istaknuti stručnjak propisuje Ministar.

Student u svakoj studijskog godini obavezno posećuje praktičnu nastavu, koja ne može biti kraća od 30 dana kao jedan od uslova za upis u sledeću studijsku godinu. Način i uslove za organizovanje praktične nastave propisuje Ministar.

Obavezne komponente svih studijskog programa iz svakog ciklusa određene su aktima Odbora za akreditaciju.

Studije se izvode prema planu za realizaciji nastave, koji donosi jedinica Univerziteta koja realizuje studijski program. Planom se utvrđuje:

1. Nastavni kadar koji realizuje nastavu na studijskom programu
2. Mesto izvođenja nastave
3. Početak, kraj i vremenski okvir za izvođenje nastave
4. Oblike nastave (predavanja, seminari, vežbe, konsultacije, terenski rad, provera znanja, i slično)
5. Način polaganja ispita, ispitni rokovi i merila za ispitivanje
6. Popis literature
7. Mogućnost realizacije nastave na stranom jeziku
8. Mogućnost izvođenja studija na rastojanju i
9. Druge važne informacije za izvođenje studijskog programa.

5. POSTUPAK ZA PRIJAVU, OCENU I ODBRANE DOKTORSKE DISERTACIJE U STATUTU UNIVERZITETA

Po završetku doktorskih studija, kandidat prijavljuje doktorsku disertaciju preko nastavno-naučnog veća. Disertacija pretstavlja izvorni i samostalni naučni rad, koji prema metodologije izrade i stepena doprinosa u nauci, je adekvatan za utvrđivanje sposobnosti studenta da radi u nauci kao samostalni istraživač.

Prijava teme za izradu disertacije sadrži:

- naziv disertacije
- pregled dostignuća u naučnoj disciplini povezanoj sa predmetom istraživanja
- predmet istraživanja
- ciljevi istraživanja
- obrazloženje radnih teza i hipoteza
- očekivani naučni doprinos
- primena rezultata istraživanja
- spisak literature i drugih izvora
- predlog mentora (nije obavezno)

Nastavno-naučno veće bira komisiju za ocenu podobnosti kandidata i teme prijavljene za doktorsku disertaciju. Komisija sadrži tri člana sa nastavno-naučnim zvanjem, odnosno naučnim zvanjem koji su priznati stručnjaci u području iz kojeg je prijavljena tema disertacije. Komisija je dužna da u roku od tri meseca od dana podnošenja prijave podnese predlog za prihvatanje teme za disertaciju nastavno-naučnom veću. Nastavno-naučno veće je dužno da se u roku od tri meseca od dana podnošenja prijave izjasni o prihvatanju prijavljene teme. Na predlogu komisije, nastavno-naučno veće može tražiti da student doradi prijavu. Kandidat je dužan da doradi prijavu u roku od 30 dana nakon što mu je predlog vraćen.

Prema statutu, u slučaju da komisija negativno oceni prijavu teme doktorske disertacije, ili u postupku po traženju dorade disertacije nastavno-naučno veće odluči da prekine postupak za sticanje naučnog stepena doktora nauka, kandidat mora biti obavješten. U ovom slučaju kandidat ima pravo da prijavi još jednu temu iz iste nastavno-naučne oblasti.

Nastavno-naučno veće usvaja izveštaj o podobnosti teme i kandidata za izradu doktorskog rada i od tog dana počinju da teku rokovi za izradu i odbranu doktorske disertacije. Po usvajanju izveštaja, nastavno-naučno veće, određuje mentora za izradu doktorske disertacije na osnovu predloga kandidata pri prijavi disertacije. Kandidat je obavezan da izradi i preda disertaciju u roku od godinu dana od usvajanja negovog izveštaja.

Na obrazloženom predlogu mentora za završenu mentorsku fazu, nastavno-naučno veće formira komisiju za ocenu doktorske disertacije. Komisija se sastoji od pet članova sa nastavno-naučnim zvanjem koji su priznati stručnjaci iz oblasti iz koje je tema rada. Komisija je obavezna da svoj izveštaj za ocenu disertacije podnese nastavno-naučnom veću u roku od tri meseca po dobijanju disertacije. Izveštaj se objavljuje u Biltenu Univerziteta, pre podnošenja nastavno-naučnom veću.

Na predlog komisije, nastavno-naučno veće može da zatraži da student doradi disertaciju. U slučaju da komisija negativno oceni disertaciju i po predlogu za doradu, nastavno-naučno veće nosi odluku za prekid postupka za sticanje naučnog stepena i obavještava studenta.

U slučaju pozitivne ocene disertacije, nastavno-naučno veće nakon prihvatanja izveštaja komisije formira komisiju za odbranu doktorske disertacije. Komisija za odbranu sastoji se od pet članova od kojih su najmanje trojica iz oblasti teme disertacije. Članovi komisije za ocenu doktorske disertacije mogu biti i članovi komisije za odbranu doktorske disertacije.

Doktorska disertacija treba biti dostupna javnosti najmanje 15 dana pre javne odbrane. Odbrana se održava najkasnije u roku od jednog meseca po prihvatanje izveštaja na nastavno-naučnom veću. U javnim glasilima potrebno je objaviti ime i prezime kandidata, naslov doktorske disertacije, i datum odbrane najmanje sedam dana pre odbrane. Sama odbrana je javna.

Po spovedenom postupku za odbranu doktorske disertacije, odluka komisije može glasiti: kandidat je odbranio doktorsku disertaciju sa uspehom ili kandidat nije odbranio doktorsku disertaciju.

6. LITERATURA

- [1] *Zakon za visokoto obrazovanie*, „Služben vesnik na Repubika Makedonija”, broj 35, 14 mart 2008
[2] *Statut na Univerzitetot „Sv. Kiril I Metodij“ vo Skopje*, dekemvri 2008